

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Вихрен Чернокожев

за д-р Емил Иванов Димитров –

участник в КОНКУРС ЗА ДОЦЕНТ

ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ

2.1. – ФИЛОЛОГИЯ, Научна специалност Българска литература

(Нова и съвременна българска литература)

В обявения от Института за литература при БАН конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ („Държавен вестник“, № 98, 12 ноем. 1913 г.) д-р Емил Иванов Димитров участва с хабилитационния труд „Публицистиката на Михаил Арнаудов“, 3 документални сборника, 4 студии и редица статии, публикувани след защитата през декември 2009 г. на докторат “Памет, юбилей, канон. Увод в социологията на българската литература“. Публикациите са в престижни научни сборници у нас и в чужбина.

Хабилитационният труд на д-р Емил Димитров „Публицистиката на Михаил Арнаудов“ в обем 274 стр., е първото цялостно, разгърнато монографично изследване за публицистиката на акад. Михаил Арнаудов основно през 30-те и 40-те години на ХХ в. Един период старателно потушан или заобикалян от мнозина досегашни изследователи на делото на Михаил Арнаудов по обясними извънлитературни, най-вече политически причини. По същите причини

под възбрана до скоро беше например и публицистика на Димитър Талев през 30-те години във в. „Македония“.

Българската публицистика, гласно или негласно, по някаква отколешна критическа инерция почти винаги е смятана за не съвсем литературен, в най-добрия случай малоценен и малотраен, периферен, околелитературен жанр, по-близък до поповодната журналистика, а не като част от литературното поле. Въпреки че още през 30-те години на миналия век проф. Александър Балабанов пръв доказва правото на „Записки по българските въстания“ да бъдат не в графата „ мемоарна журналистика“, а в корпуса на високата българска литературна класика. Още един пример от по-ново време. „Задочни репортажи за задочна България“ на Георги Марков също най-често са отпращани към злободневната журналистика. Но всъщност те са анти тоталитарен документален многоперсонажен роман за времето на тоталитарсоциализма в НРБ . Старото строго жанрово разграничение между художествена литература и публицистика отдавна вече е преодоляно.

В хабилитационния труд на Емил Димитров публицистиката не е журналистически жанр, а органична част от полето на класическата българска литература. Нещо повече: за пръв път публицистиката се интерпретира като своеобразна социология на литературата. Извършена е внушителна по обем първопроходческа издирвателска и изследователска работа. Възстановена е в детайли автентичната житейска, политическа и научна биография на акад. Михаил Арнаудов. Важен акцент е реконструкцията на почти непознати литературно-биографични сюжети като Арнаудовото приятелство с Михаил Думбалаков – деец на Върховния македоно-одрински комитет, но и

участник след 1944 г. в горянското движение срещу комунистическия режим. Детайлно е анализиран и Арнаудовият политически дебат с Тодор Влайков.

Тук искам да припомня, че почти едно десетилетие от своите научни дирения Емил Димитров посвети на пълната реконструкция на Арнаудовия архивен фонд. На Емил Димитров дължим първото систематично издание на Арнаудовата публицистика – „Дневник. Публицистика. Речи.“ /С., „Изток-Запад“, 2010/.

Едно от несъмнените достойнства на хабилитационния труд, който въвежда в научно обръщение неизвестен или малко познат изворов материал, е неговата интердисциплинарност. Публицистът Михаил Арнаудов няма как да бъде разбран без политика Михаил Арнаудов; още повече без Арнаудовите класически академични трудове върху литературата и културата на Българското възраждане.

Трудът на д-р Емил Димитров е на границите между историографията, философията и литературната наука. Той се основава на различни изследователски подходи: литературноисторически, история на политическите идеи в България, културология, социология на литературата, архивистика. Една от основните изходни тези на хабилитационния труд, защитена тук по убедителен начин, е че „публицистиката е прагматиката на културологията на учения“.

За пръв път Арнаудов е видян не само като учен, но и като политик от национален мащаб, автор на публицистика с въздействащи не само за времето си социални проекции. Тук не е отминат и боязливо избягвания в досегашните изследвания въпрос за българската литература и българските национализми и в частност за характера на Арнаудовия национализъм. Национализмът в балканския му вариант по

принцип е несъвместим с демокрацията, но Емил Димитров убедително доказва, че Арnaudовата публицистика от 20-30-те години на ХХ в. е чужда на авторитаризма и крайния национализъм, който агресивно не зачита различията и различните. Арnaudовото дело не само като публицист е подчинено на онази може би романтична от днешно гледище национална идея, която е завет и стожер на Българското възраждане. Кредото на Михаил Арnaudов – подчертава Емил Димитров - е да бъде не партиен, а национален обединител, нещо, което и днес изглежда изключително трудно, като че ли невъзможно.

Емил Димитров обаче не заема позата на „пророк на миналото” и това също е едно от достойнствата на неговия хабилитационен труд. Тук са последователно изведени и убедително защитени трите универсални принципа на Арnaudовата публицистика: демокрация – либерализъм – конституционализъм. Пак ще повторя: национализмът акад. Арnaudов схваща през романтичния държавотворчески идеал на Българското възраждане. Арnaudовият национализъм е преди всичко културологически, естетически консерватизъм. Може би затова професорът нерядко е бивал национал-либерал в опозиция. Не случайно е бил строго следен след 1934 г. от тогавашната политическа полиция.

В хабилитационния труд на Емил Димитров Михаил Арnaudов безспорно е един от строителите на съледосвободенска България. Българската болка, но и българска утопия Македония го боли през целия му живот на учен, политик и общественик. От днешна гледна точка „националният мемориал” може би изглежда наивно-романтически или дори гротескно-монументално като проектираната неотдавна 130-метрова статуя на Левски. Самият идеал „един народ,

една нация” не е ли до известна степен тоталитаризиращ – особено във времето на многонационалните държави? Впрочем, самият Емил Димитров изрично подчертава, че в труда си, че „национализмът е квазирелигия”.

Хабилатационният труд на д-р Емил Димитров е своеобразна историософия на литературата. Този труд има висока научна стойност, запълна една отдавнашна празнина в българската литература и култура. Интердисциплинарните му приноси отварят нови изследователски полета в различни научни направления.

Респектиращ научен принос на д-р Емил Димитров е и представеният в конкурса за доцент том 1 – „Църква и история“ от проектираното тритомно издание на съчиненията на Варненския и Преславски митрополит Симеон. Съставителство, подготовка на текстовете, предговор, встъпителна студия, бележки, показалци и речници Емил Димитров. София: Изток-Запад, 2011. Тези текстове сами по себе си са впечатляващ научен труд, изпълнен с висока ерудиция. Пред нас е образцово, академичен тип издание в обем 767 страници. В българската книгоиздателска практика от десетилетия насам подобен мащабен научно-издателски проект е по-скоро изключение. Само коментарните бележки, които по думите на автора им Емил Димитров имат не единствено „просветителско-тълкувателна“, но и „собствено изследователска“ цел, са 150 страници. Възкресяването на социалния, културно-историческия смисъл на творчеството и делото на Митрополит Симеон струваше на Емил Димитров повече от едно десетилетие усърдни, прецизни и компетентни научно-изследователски дирения. Не бих казал, че те са завръщане към позитивизма на акад. Михаил Арнаудов. През културно-

историческите факти Емил Димитров провижда „връзката на времената“, философията на историята и на историите.

Първият том от съчиненията на митрополит Симеон с негови статии, спомени, писма го представят като изключителна личност, просветител, държавник и учен с конкретни приноси в историята на Българската православна църква, но и в духовния живот на България.

От студиите и статиите представени от д-р Емил Димитров за участие в конкурса, бих искал да изтъкна проучванията му върху руската литературна емиграция в България – напр. „Стилиян Чилингиров и Александър Митрофанович Фьодоров“, „Константин Балмонт и България“, Андрей Бели и особено статиите му за Достоевски. Не случайно Емил Димитров е високоценен в родината на Достоевски учен, познавач на неговото творчество. Редовен участник е в престижни международни научни форуми, като напр. конференцията през 2011 г. в Санкт-Петербург за 190-годишнината на Достоевски, XV Симпозиум през юли 2013 г. на Международното общество Достоевски и др. Докладите му „Онтопоетика Достоевскаго“, както и „Достоевский и роман-икона“ публикацииите му за Достоевски и Лосев, за Андрей Бели са изключително високо оценени от водещи руски и италиански специалисти. Не случайно през 2011 г. д-р Емил Димитров е основател и пръв председател на „Общество Достоевски“ в България.

Д-р Емил Димитров има активна преподавателска дейност. През 2012-2013 г. чете в СУ „Св. Климент Охридски“ курс лекции „Социология на българската литература“. През 2014 г. води във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ курс „Изток-Запад“.

Д-р Емил Димитров е отдавна изграден и уважаван в своята професионална сфера (дори извън България) учен още преди защитата на докторска степен. По мое мнение днешната процедура е закъсняла.

Като член на Научното жури убедено ще гласувам на д-р Емил Иванов Димитров да бъде присъдена академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Българска литература (Нова и съвременна българска литература).

10 февруари 2014 г.

(доц. д-р Вихрен Чернокожев)